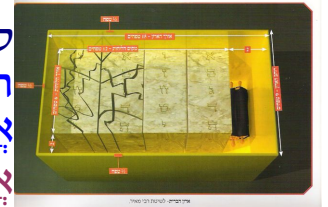

יום ד', י"ט באדר ראשון תשע"א (23 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

לוחות ושברי הלוחות ...

"וזהוהו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, דאמרינן 'לוחות ושברי לוחות מונחות בארון' " [גמרא מסכת ברכות, דף ח'.] דכתיב, "בַּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לֹחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְעִלָּה אֵלֵי הַהָרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ. וְאָכַתָּב עַל-הַלָּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלָּחֹת הַכְּרָאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשִׁמַּתָּם בְּאֲרוֹן." [דברים י' 2-1] - אף השברים תשים בארון.

"וזהוהו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, דאמרינן 'לוחות ושברי לוחות מונחות בארון' [פירוש הרב שטיינזלץ]: הַזֶּהרָו ב[כבודו של] זקן ששכח תלמודו מחמת אונסו [במחלות, או בטרדות החיים] שאף שאינו כעת תלמיד חכם, יש לכבדו על התורה שהיתה בו, שאמרו: 'לוחות ושברי לוחות מונחות בארון' העדות במקדש, שהיו בו לוחות הברית השלמים השניים, וגם שברי הלוחות הראשונים (ר' התמונה המצ"ב), שאף ששבורים הם כעת – אין לזלזל בקדושתם. אף כן הזקן ששכח תלמודו מאונסו, דינו כשברי לוחות העדות.

במרכז הפיקוד בגודארד שבמדינת מרילנד בארצות הברית יושב פרופסור יהויכין יוסף מאוניברסיטת תל-אביב ועוקב אחר האסטרונאוט הישראלי הראשון, אילן רמון, שחג עם מעבורת החלל קולומביה סביב כדור-הארץ. פרופסור יוסף יזם את הניסוי הישראלי שלשמו שלחה נאס"א את רמון לחלל, וכעת הוא מפקח על צוות המדענים שמפעיל את הניסוי יחד עם רמון.

מעטים יודעים שדבר-מה נוסף, אישי יותר, קושר בין המדען הבכיר לאסטרונאוט הישראלי: רמון לקח עמו לחלל ספר תורה זעיר שפרופ' יוסף נשא עמו כל חייו, מאז שלמד ממנו לבר-המצווה שלו במחנה הריכוז ברגן-בלזן.

מתנה מהרב שנספה בשואה

"אני ניצול שואה, והייתי עם אחי בברגן-בלזן", מספר פרופ' יוסף, "היה אתנו באותו הצריף הרב הראשי של הולנד, הרב דסברג. הוא גילה שאני מתקרב לגיל שלוש-עשרה, והחליט שהוא חייב לעשות לי בר-מצווה. אז לא כל-כך הבנתי מה הוא רוצה לעשות, אבל עכשיו אני מבין שהוא נתן זריקת מרץ רצינית לכל הצריף. היה לו ספר תורה קטן מאוד, שהוא

"כִּי לֹא-יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום רביעי

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום (גשום) נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', י"ט באדר ראשון תשע"א (23 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

לקח למחנה הריכוז. מהספר הזה קראתי ולמדתי בלילות, עד שעשינו את הבר-מצווה באיזשהו יום מוקדם בבוקר. כל הצריף השתתף, ואני דרשתי את הדרשה. אחרי הטקס הוא אמר לי: 'תיקח את ספר התורה, כי לך יש יותר סיכוי לצאת מפה. רק תבטיח לי שתספר את הסיפור'. חודשיים אחר-כך רצחו אותו".

כשהיה בן-ארבע עשרה הצליח פרופ' יוסף לצאת עם אחיו ממחנה הריכוז, להתאחד עם אביו ואמו, ולעלות לארץ-ישראל. ברבות השנים הפך למדען בכיר, המתמחה בפיסיקה פלנטרית ואטמוספירית. במשך שנים רבות התקשה לדבר על השנים שעברו עליו במחנה הריכוז, ועל המחזות הנוראים שהיה עד להם. אבל את ספר התורה הזעיר נשא עמו לכל מקום.

"כשהנכדים שלי הגיעו לגיל שהם מבינים, הראיתי להם והסברתי", הוא מספר, "ואנחנו בנינו ביחד ארון קודש קטן, ובטקס מתאים שיכנו בתוכו את ספר התורה. אילן רמון היה אצלי בבית, וראה את ארון הקודש הזה. הוא שאל אותי מה זה. הראיתי לו את הספר וסיפרתי את הסיפור, והוא ממש נפעם. הוא אמר שהוא נפעם גם כיהודי וגם משום שאמו ניצולת שואה, והוא רוצה לחשוב מה לעשות עם זה.

אחרי כמה חודשים הוא שאל אותי אם אני מסכים שהוא ייקח את ספר התורה לחלל ויציג את זה בתור משהו שמייצג את כל העם היהודי. הייתי קצת נפעם, אבל הסכמתי. העברתי לאילן גם את הזיכרונות שכתבתי בשנים האחרונות משנות המלחמה. הוא קרא את זה ומאוד התרגש, כי פתאום הוא גילה שכל מה שאני מתאר, חוויתי כשהייתי בגיל של הבן שלו. הוא נתן גם לאסטרונומים האחרים לקרוא את מה שכתבתי".

המשפחה עלתה לישראל – וחזרה לשואה

זיכרונותיו של פרופ' יוסף הם מסמך מרתק, הכולל תיאורים מצמררים וקשים לקריאה על החיים במחנה הריכוז, לצד רגעים מרגשים. משפחת יוסף כמעט הצליחה להימלט מהשואה: בשנת 1932, אחרי שהיטלר עלה לשלטון, עלתה המשפחה לארץ-ישראל והשתכנה ברחוב נחלת בנימין בתל-אביב. אבל אחיו הקטן של פרופ' יוסף חלה, ובעצת הרופאים נאלצה המשפחה לחזור לאירופה, כדי שהאח יזכה לטיפול הולם. כך אירע שיוסף גדל באמסטרדם,

"כי לא-יָטַש ה' עֲמוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום (גשום) נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של **כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם** בתוך שאר חולי ישראל, **ולשלומם של כל חיילי צה"ל**

יום ד', י"ט באדר ראשון תשע"א (23 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

במרחק שני רחובות מאנה פרנק, שאותה הכיר כילד, וכמוה נקלעו גם הוא ומשפחתו למאורעות השואה, כאשר הנאצים פלשו להולנד.

תחילה נשארה המשפחה באמסטרדם וסבלה מהגזירות שהטילו הנאצים על יהודי העיר, בראשית 1942 הועברה למחנה העבודה ווסטרבורק, ולאחר כשנה הופרדו שני האחים מהוריהם והועברו למחנה הריכוז ברגן-בלזן שבגרמניה. לפני שנפרד מעליהם הורה האב ליהויכין לשמור על אחיו הצעיר ולהיות לו לאב ולאם. "הייתה לאמירה הפשוטה והקצרה הזו השפעה עצומה עליי", כותב פרופ' יוסף בזיכרונותיו, "ייתכן שזו אפילו הסיבה שנותרתי בחיים, והייתי עירני ופעיל יחסית בכל מה שאירע לאחר-מכן".

החיים בברגן-בלזן היו קשים מנשוא. האחים יוסף הועבדו בחטיבת עצים והתקיימו ממנה יומית של חמישה מילימטרים לחם קשה ומרק דל. האנשים במחנה הריכוז מתו בזה אחר זה ממחלות, מחולשה וממכות שהיו סופגים מהגרמנים. מקצתם קפאו מקור בשעה שעשו את צרכיהם, ותפקידו של יהויכין יוסף היה לפנות את גופותיהם. רופאים גרמנים ערכו ניסויים רפואיים באנשי מחנה הריכוז, וגם ליוסף הוזרק חומר בלתי-מזוהה, שלא גרם לו כל נזק, למרבה המזל.

ביקור מפתיע באמצע טקס בר-המצווה

במציאות הקשה הזו נאחזו האסירים במחנה הריכוז בכל שביב של תקווה לחיים. כמה רגעים של התרגשות נוסכת-כוחות הייתה להם בטקס הבר-מצווה שנערך ליוסף בצריף שבו התגורר. בזיכרונותיו מצטט פרופ' יוסף קטע שכתב בשנת 1951 לעיתון "ג'רוזלם פוסט", לבקשתו של אביו, ובו תיאר את הטקס:

הייתה זו השעה רבע לשלוש בבוקר סוער, כמה ימים לפני יום-הולדתי השלוש-עשרה. מסביבי נחרו אנשים, ובמיטה שמעליי שמעתי אדם מקנח את אפו.

"כִּי לֹא-יָטֹשׁ ה' עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום (גשום) נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של **כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם** בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של **כל חיילי צה"ל**

יום ד', י"ט באדר ראשון תשע"א (23 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

הייתי נרגש. היה זה יום בר-המצווה שלי. חשבתי על בר-המצווה שנערך לחברו של אחי באמסטרדם, על האורחים, על המתנות, על הדרשה שנשא בבית-הכנסת הגדול. כמעט בכיתי מהתרגשות, מאכזבה ומכאב – רגליי היו קפואות וחבושות, והיה קר מאוד.

מישהו בא וקרא בשמי בלחש. התלבשתי וניגשתי לשולחן. הרב דסברג עמד שם וחיכה לי עם אנשים רבים מהמחנה, שהטריחו עצמם לקום שעה מוקדם מהרגיל.

היו ארבעה נרות על השולחן, שניים בכל צד, וביניהם ניצב ספר התורה. שמיכות הוטלו על החלונות, כדי שלא ניתן יהיה לראות דבר מבחוץ.

התחלנו בתפילותינו. לפתע נשמעה נקישה על הדלת. קפאנו כולנו, וכמה מהאנשים נעלמו בין שורות המיטות. מישהו ניגש לדלת ופתח אותה. משב של אוויר קר פרץ לתוך החדר הסגור וגרם לרגליי לפעום מכאב. מישהו קרא בשמי. הייתה זו אמי, שהצליחה בדרך כלשהי, תחת מחסה הלילה, לבקר את אבי ואת אחי בבית-החולים של המחנה, ואחר-כך לבוא אליי. אסור היה לאשה להיכנס למחנה הגברים. היא רצתה להיכנס לצריף, אבל הם פחדו להכניס אותה, כך שהיא נאלצה לנסות ולהקשיב מבחוץ.

המשכנו בתפילותינו, ואז ספר התורה נפתח, וקראתי את הדרשה שלי. הספר שקראתי ממנו היה ספר זעיר שהרב דסברג הביא עמו למחנה. זכרתי את השיעורים הסודיים שקיבלתי ממנו, ואחרי שקראתי, חשבתי שפתאום אני צריך להרגיש כמו גבר. כולם חייכו אליי, ושמחתי כל-כך עד שאפילו לא שמעתי את הדרשה הקצרה שנשא הרב. אחד ממכריי נתן לי פרוסת לחם עם חתיכת נקניקיה, ואחר נתן לי חתיכת שוקולד וחפיסה מיניאטורית של קלפי משחק.

הרב בירך אותי, ומכל הצדדים שמעתי קריאות 'מזל טוב, מזל טוב, אתה גבר עכשיו!'

אז שמענו את המשרוקית של הגרמנים, וסיימנו במהירות את תפילותינו. יצאתי לאמי, שנשקה לי והעניקה לי חצי מנה שבועית של לחם וזוג כפפות מפלנל שהוברחו מבית המלאכה. ליוויתי אותה עד לשער, וחזרתי לנקות את הצריף עם יתר הנערים.

"כִּי לֹא-יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום (גשום) נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של **כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם** בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', י"ט באדר ראשון תשע"א (23 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

הפכתי להיות בר-מצווה".

רכבת אל החופש

בבוקר אחד, בסוף שנת 1944, נקראו האחים יוסף למפקד מחנה הריכוז, ששאל אותם מדוע לא דיווחו על כך שהם נתינים זרים, אזרחי סן-סלודור. בדיעבד התברר כי דודם העשיר, שהצליח להימלט לשווייץ, קנה לכל בני המשפחה דרכונים מזויפים של מדינות בדרום אמריקה ובמרכזה. בזכות הדרכונים האלה שוחררו האחים יוסף בפברואר 1945 ממחנה הריכוז, והועלו על רכבת שעברה ברחבי גרמניה ואספה נתינים זרים בדרכה לגבול עם שווייצריה. יום אחד ראו אדם רזה ומלוכלך, שזחל על ארבע ברחבי הרכבת, וכאשר פגש בהם, החל לבכות. היה זה אביהם. האב המשיך לחפש ברחבי הרכבת, עד שמצא גם את אמם. אחרי שעברו גלגולים נוספים, עלו בני-המשפחה לארץ-ישראל.

בזיכרונותיו כותב פרופ' יוסף כי שנים אחרי שהשתחרר ממחנה הריכוז, הוא סבל מסיוטים ומהזיות, עד שדחק את הזיכרונות עמוק פנימה, ולא דיבר עליהם אפילו עם אשתו וילדיו. רק בשנים האחרונות, כאשר הבין כי בקרוב יבוא היום שבו לא יישארו עוד ניצולי שואה חיים, החליט לספר את סיפורו.

השבוע חשף רמון את ספר התורה במסיבת העיתונאים שנערכה לכבודו מהחלל, במסגרתה שוחח עם ראש הממשלה, אריאל שרון ושרת המדע, לימור לבנת. בכך סגר פרופ' יוסף מעגל: הוא יקיים את ההבטחה שהעניק לרב דסברג שנספה, "לספר את הסיפור". ועם כל כמה שנשחקו ביטויים כמו "משואה לתקומה", קשה להימנע ממחשבה על העוצמה הסמלית שטמונה בסיפורו של ספר התורה, שעבר דרך ארוכה כל-כך ממחנה הריכוז ברגן-בלזן לידיו של הישראלי הראשון שטס לחלל החיצון.

[[המקור](#)]

"כִּי לֹא-יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ וְיִנְחָלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום (גשום) נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של **כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם** בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של **כל חיילי צה"ל**